حاج باقریان، طیبه؛ محفوظی، مصطفی (۱۳۹۹). نقدی بر کتاب «رده BP اسلام: گسترش ردهٔ اسلام بر اساس نظام رده‌بندی کنگره». *پژوهشنامه کتابداری واطلاع‌رسانی*، ۱۰ (۱)، ۱۵۲– ۱۸۴.

# نقدی بر کتاب «رده BP اسلام: گسترش ردهٔ اسلام بر اساس نظام رده‌بندی کنگره»

طیبه حاج باقریان [۱]، مصطفی محفوظی [۲]

تاریخ دریافت: ۱۳۹۶/۰۲/۰۳ تاریخ پذیرش: ۱۳۹۶/۰۳/۱۶ DOI: 10.22067/riis.v0i0.63917

## چکیده

کتاب «رده BP: گسترش ردهٔ اسلام براساس نظام رده‌بندی کنگره» تدوین احمد طاهری عراقی، حدود نیم‌قرن است که برای طبقه‌بندی منابع کتابخانه‌ای به‌عنوان ابزار کار و راهنما کنار دست فهرستنویسان قرار دارد. ویراستاران سوم این اثر زهره علوی، زهرا سادات مدرسی، محبوبه قربانی می‌باشند. در حوزهٔ کتابداری دشواریِ تدوین و تهیه گسترش‌ها بر کسی پوشیده نیست، اما نارسایی و کمبودهای این‌گونه آثار در کتابخانه‌هایی مشخص می‌شود که به‌طور تخصصی آن‌را به کار گرفته‌اند. نوشتار حاضر بر پایهٔ تجربه و به‌کارگیری گسترش «ردهٔ اسلام» در کتابخانه‌ها، همچنین آشنایی و تسلط بر علوم اسلامی، پس از معرفی مختصر کتاب، به افزوده‌ها و کاستی‌های ویرایش جدید می‌پردازد. برای برطرف کردن کاستی‌ها و کاربرد جامع و صحیح این اثر پیشنهادهایی مطرح شده که در پنج گروه دسته‌بندی شده‌اند: اول: اصلاحاتی که در راهنمایی و آموزش فهرستنویس مؤثرند؛ دوم: افزودن شماره‌ها برای سر عنوان‌های مناسبی که پشتوانهٔ انتشاراتی دارند؛ سوم: مثال‌های مناسب برای برخی شماره‌ها؛ چهارم: اصلاحاتی برای کنار هم قرار دادن موضوعات مناسب؛ پنجم: توجه به اصلاحاتی که در آن به سیاست کتابخانه‌ای توجه شود، تا این گسترش در تمام کتابخانه‌های تخصصی و غیره کاربرد بیشتر و بهتری داشته باشد.

کلیدواژه‌ها: ردهٔ اسلام؛ گسترش رده BP؛ نظام رده‌بندی؛ رده‌بندی کتابخانه کنگره؛ رده‌بندی کتابخانه‌های اسلامی.

## مقدمه

سازماندهی دانش عبارت است از توصیف و سازماندهی محتوا، ویژگی‌ها، و اهداف اسناد به‌گونه‌ای که برای کسانی که در جست‌وجوی این اسناد یا پیام‌های نهفته در آنها هستند، دسترس‌پذیر شوند. سازماندهی دانش، همه انواع و شیوه‌های نمایه‌سازی، چکیده و چکیده‌نویسی، رده‌بندی، گسترش‌ها در ایران،

۱ کارشناس ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی، (نویسنده مسئول)، ehsan.t15@gmail.com
۲ کارشناس ارشد علم اطلاعات و دانش‌شناسی، m.mahfoozi@gmail.com

فهرستنویسی، مدیریت مدارک، کتابشناسی، و ایجاد پایگاه‌های اطلاعاتی متنی و کتابشناختی برای بازیابی اطلاعات را دربر می‌گیرد. (سایت دائره‌المعارف کتابداری و اطلاع‌رسانی، بازیابی شده در ۱۳۹۹/۱/۲۹).

در مفهومی کلی، هرگونه نظمی که به مدارک داده می‌شود، ـبراساس نویسنده، عنوان، موضوع، یا شکل فیزیکی ـ نوعی رده‌بندی است، ولی در مفهومی محدودتر، منظور از رده‌بندی کتابخانه‌ای همان ساماندهی نظام‌دار مدارک بر اساس موضوع است. (سایت دائره‌المعارف کتابداری و اطلاع‌رسانی، بازیابی شده در ۱۳۹۹/۱/۲۹). فدراسیون بین‌المللی سندپردازی (فید)[1] رده‌بندی را چنین بیان کرده است: «مقصود از رده‌بندی، هر نوع روشی جهت ایجاد روابط کلی میان واحدهای معنایی بدون در نظر گرفتن نوع سلسله مراتب موجود در نظام‌هاست...».

کتابخانه‌ها باید بتوانند با به‌کارگیری فنون ارتباطی با محیط خود سازگار شوند و بر بی‌نظمی‌های داخل و خارج از نظام خود هوشمندانه فائق آیند، در این میان نقش عوامل انسانی (فهرستنویس و کتابدار) و اصول و استانداردها (ابزار و راهنمای کار) مهم خواهد بود. در اهمیت رده‌بندی آنکه؛ برای هر سیستم مدیریتی کتابخانه‌ای ضروری است و به‌عنوان یک فن ارتباطی بین کاربر و منبع اطلاعاتی شناخته می‌شود. بدون رده‌بندی نه‌تنها منابع کتابخانه بلکه هیچ شیء قابل بازیابی نیست. حتی با پدیدهٔ اعجازآمیز اینترنت، تفکر رده‌بندی از بین نرفته است بلکه برعکس، بسیاری از پایگاه‌های اطلاعاتی به‌طور چشمگیر، به نوعی بر نظام‌های رده‌بندی استوارند.

رده‌بندی کتابخانه‌ای کنگره (*LCC*)، روشی برای رده‌بندی موضوع کتاب و دانش‌ها است و از یک یا چند حرف انگلیسی برای معرفی موضوعات کلی و از اعداد برای توسعه آنها استفاده کرده است. این رده‌بندی اساس طبقه‌بندی کتابخانه کنگرهٔ آمریکا می‌باشد و از ۲۱ رده در قالب حروف الفبای انگلیسی تشکیل شده است. در حال حاضر از ۲۶ حرف الفبا، حروف *Y, X, W, O, I* در این رده‌بندی به کار نمی‌رود و برای گسترش‌های آینده ذخیره شده‌اند.

یکی از ویژگی‌های بارز رده‌بندی کنگره آن است که ضمن طبقه‌بندی موضوعی امکان طبقه‌بندی یک اثر در جایگاه‌های متفاوت اما صحیح را فراهم کرده است. با استفاده از ارجاعات مناسب فهرستنویس با جایگاه‌های مختلف یک موضوع در رده‌های مختلف آشنا می‌شود. این ویژگی باعث شده به سیاست و رسالت کتابخانه‌ای توجه شود، به عبارتی فهرستنویس را ملزم می‌دارد ضمن رعایت اصول و استانداردهای

1. International Federation for Documentation (FID)

ملی و بین‌المللی، به خط‌مشی و سیاست داخلی کتابخانه‌ها نیز توجه داشته باشد.[۱] لذا به‌کارگیری ارجاعات مناسب و ایجاد روابط بین سرعنوان‌ها، در گسترش و بومی‌سازی رده‌بندی کنگره بایسته است. ذیل برخی شماره‌ها توضیح کوتاهی به منزلهٔ «یادداشت دامنه» آمده است که برای روشن ساختن مفهوم و دامنهٔ کاربرد آن شماره می‌باشد. یادداشت دامنه، معمولاً برای راهنمایی و تفهیم بهتر فهرستنویس آمده است و از دیگر نقاط قوت این رده‌بندی به شمار می‌رود، لذا در گسترش‌ها، یادداشت‌های دامنه بایستی مناسب، بجا و خالی از هرگونه ابهام استفاده شود.

در نظام رده‌بندی کتابخانهٔ کنگره، نشانهٔ *BP* نمایندهٔ گسترش «اسلام. بهاییت. تئوسوفی و غیره» است. کامل نبودن ردهٔ اسلام در رده‌بندی کتابخانه کنگره و نیاز کتابخانه‌های ایران به تکمیل شدن این بخش از رده‌بندی، ضرورت وجود گسترشی در مبحث اسلام و علوم وابسته را مشخص می‌نمود. از این‌رو طرح گسترش ردهٔ اسلام در مرکز خدمات کتابداری ایران[۲] تدوین شد.

گسترش اسلام، اولین بار توسط استاد مرحوم احمد طاهری عراقی، کتابدار و اسلام‌شناس معروف در سال ۱۳۵۸ با عنوان «رده*BP* اسلام: گسترش ردهٔ اسلام بر اساس نظام رده‌بندی کنگره» طراحی شد. پس از درگذشت طاهری عراقی، ویرایش دوم طرح با تغییرات و اضافاتی در بخش‌های مختلف، که بیشتر تغییرات در مباحث قرآن و علوم قرآنی و نهج‌البلاغه بود، سال ۱۳۷۶ منتشر شد. ویراست سوم به کوشش زهره علوی و زهرا سادات مدرسی و با همکاری محبوبه قربانی، از سوی سازمان اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران، سال ۱۳۹۴ روانهٔ بازار شد.

گسترش و بومی‌سازی رده‌بندی اسلام توسط کتابخانهٔ ملی ایران و تیم تدوینگر را می‌توان یکی از اقدامات باارزش و قابل تقدیر این سازمان به‌شمار آورد. این رده‌بندی نه‌تنها در کتابخانه ملی بلکه در اکثر کتابخانه‌های بزرگ ایران و به‌ویژه کتابخانه‌های علوم اسلامی به کار گرفته شده است؛ لذا پختگی، سهل‌الوصول بودن و در چارچوب علمی قرار گرفتن از موارد حائز اهمیت آن است. ویراست و بازنگری این نوع منابع نسبت به دیگر آثار علمی دشوارتر خواهد بود. چراکه تغییرات، اضافات و حذفیات باید

---

۱. همان‌طور که ویراستاران در صفحه ۹۲ مقدمه بیان کرده‌اند: «ترجیح داده می‌شود کتاب‌های عرفانی منظوم (مانند منطق‌الطیر، گلشن راز، اشعار ابن عربی ...) در ادبیات رده‌بندی شود ولی برای این‌گونه کتاب‌ها جایی در رده‌بندی اسلام هم منظور شده است، تا اگر کتابخانه‌ای برحسب سیاست خود خواست این کتاب را در تصوف و عرفان جای دهد مشکلی نداشته باشد.» با توجه به این توضیح و ویژگی رده‌بندی کنگره اما در جای‌جای این گسترش سیاست کتابخانه‌ای لحاظ نشده و نیاز به توجه بیشتری دارد.

۲. مرکز خدمات کتابداری ایران در سال ۱۳۶۲ با کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران ادغام شد.

به‌گونه‌ای باشد که کتابخانه‌ها و سازمان‌های استفاده‌کننده ضمن رعایت و به‌کارگیری الگوی جدید، متحمل هزینه‌های اضافی نشوند. تهیه این نوع منابعِ کاربردی، بومی‌سازی و ویرایش آن از خدمات ماندگار به جامعهٔ علمی است.

### ساختار کتاب رده‌بندی اسلام

گسترش ردهٔ اسلام، شامل پنج بخش: «سیر علوم شرعی و طبقه‌بندی آنها»، «کاربرد رده‌بندی»، «اختصارات»، «خلاصه طرح رده‌بندی اسلامی» و «نمایه» می‌باشد.

### روش شماره‌سازی

شماره‌سازی در گسترش ردهٔ اسلام بسیار ساده و دارای یازده قسمت عمده بدین شرح است: کلیات؛ تاریخ و سرگذشتنامه‌ها؛ قرآن و علوم قرآنی؛ تفسیر؛ حدیث؛ فقه و اصول؛ کلام و عقاید؛ فرق اسلامی؛ اخلاق اسلامی؛ آداب و رسوم؛ تصوف و عرفان.

نظام درونی طرح گسترش اسلام از کل به جزء است. یعنی در هر قسمت ابتدا کلیات، سپس تاریخ آن علم و سرگذشتنامه‌ها، پس از آن موضوعات خاص و بعد از آن تقسیمات فرعی جزئی‌تر آمده است. ذیل برخی شماره‌ها یادداشت‌های دامنه‌ای به‌منظور راهنمایی فهرستنویس و آشنایی با موضوعات مختلف به کار رفته است. همچنین دستورات الفبایی کردن و جداول داخلی معادل *Under each* در جای‌جای طرح مشاهده می‌شود. تنها جدول کاربردی این طرح، جدول گسترش آثار انفرادی است که به‌منظور کنار هم قرار دادن کلیه آثار مربوط به یک متن مشخص (آثار وابسته) طراحی شده و در صفحات ۸۲–۸۳ مقدمه نگارش یافته است. مبدأ تاریخی گسترش اسلام از ابتدا تا قرن ۱۴، هجری قمری و از قرن ۱۴ به بعد، هجری شمسی است. برحسب ضرورت ذیل هر شماره از مشهورترین آثار مربوط به آن موضوع، به منزلهٔ مثال اضافه شده است.

### دستورات الفبایی کردن

دستورات الفبایی کردن (برای آثار و یا افراد) در سراسر طرح گسترش اسلام به دو صورت قابل مشاهده است. مقابل بسیاری از مباحث عبارت (آ‌ی برحسب ...) آمده است. در این حالت مبحث مورد نظر با توجه به دستور برحسب سرشناسه، گردآورنده، نام، نام شهر یا منطقه یا موارد دیگر الفبایی می‌شود. بدین معنی که با استفاده از جدول نشانهٔ مؤلف، کاتر مناسب برای مبحث مورد نظر ساخته می‌شود.

مقابل برخی موضوعات عبارت (آـی: الفبای عددی) نیز مشاهده می‌شود. الفبای عددی، نوعی الفبایی کردن است که تنها در این گسترش به کار رفته است. الفبای عددی همان تنظیم الفبایی موضوعات می‌باشد. با این تفاوت که گرچه تنظیم الفبایی است ولی به‌جای استفاده از حروف الفبا، شمارهٔ آن حرف در جدول نشانه مؤلف به کار رفته است.

به‌عنوان مثال موضوع اسلام در کشورهای آسیا با شماره ۱۶/۹ معرفی شده است. اسلام در چین، نشانهٔ BP۱۶/۹۳ را به خود اختصاص می‌دهد. گرچه حرف «چ» را در این نشانه نمی‌بینیم، ولی شمارهٔ ۳ نشانهٔ حرف «چ» در جدول نشانه مؤلف است.

## بررسی ویراست جدید

گسترش ردهٔ اسلام در هر ویراست با تغییراتی و اضافاتی همراه بوده که جهت کاربردی شدن آن در کتابخانه‌ها مفید و مؤثر واقع شده است. مسلماً معایب و محاسن این‌گونه آثار که جنبهٔ راهنما و ابزاری دارند، در حین استفاده و پیاده‌سازی دستورالعمل‌ها مشخص می‌شود. در ادامه به معرفی برخی ویژگی‌ها و کاستی‌های ویراست جدید می‌پردازیم. موارد و نکات ذکر شده حاصل تجربه و به‌کارگیری گسترش اسلام در طبقه‌بندی کتابخانه‌ای است که در پنج گروه دسته‌بندی می‌شوند: اصلاحاتی که در راهنمایی و آموزش فهرستنویس مؤثرند؛ افزودن شماره‌ها برای سر عنوان‌های مناسبی که پشتوانه انتشاراتی دارند؛ مثال‌های مناسب برای برخی شماره‌ها؛ اصلاحاتی جهت کنار هم قرار دادن موضوعات مناسب؛ توجه به اصلاحاتی که در آن به سیاست کتابخانه‌ای توجه شده است.

## عنوان کتاب

رده‌بندی کتابخانهٔ کنگره، ردهٔ «*BP*» را به «اسلام. بهاییت. تئوسوفی و غیره» اختصاص داده است، در حالی که گسترش آن تنها به معرفی اسلام پرداخته و با عنوان «*BP*: گسترش ردهٔ اسلام...» معرفی و منتشر شده است. از طرفی کتابخانه ملی و به تبع آن سایر کتابخانه‌های ایران برای موضوعاتی مانند: «بهاییت، عرفان حلقه، جنبش عصر جدید، زندگی معنوی، اکنکار، اشو ...» از شماره‌های ۳۳۰ الی ۶۰۵ کنگره استفاده می‌کنند. همیشه این سؤال برای کتابداران و حتی کاربران کتابخانه‌ها مطرح بوده است که چرا بهاییت، زندگی معنوی، عرفان حلقه ... با همان کدی که معرف اسلام بوده معرفی می‌شود و در کنار هم قرار می‌گیرد!؟

پیشنهاد: در ویراست آثار، عنوان و تغییر ساختار کلی اثر کمتر تغییر کرده است، علاوه بر آن در ویراست چنین آثاری امکان‌پذیر و مقرون به صرفه نیست. از سوی دیگر، BP که نمایندهٔ اسلام است برای همهٔ سرزمین‌های اسلامی بایستی یکسان باشد و تغییر کلی منطقی نیست، اما بهتر بود در مقدمه یا خاتمهٔ ویراست جدید پس از معرفی علوم اسلامی به دیگر موضوعات معرفی شده ذیل ردهٔ *BP* کتابخانه کنگره اشاره می‌شد، تغییراتی در حد عنوان فرعی نیز در عنوان اثر ایجاد می‌شد.

هدف اصلی رده‌بندی ایجاد یکدستی و نظم با رعایت اصول و استانداردهای موجود در سطح ملی است، لذا در ویراست جدید بایستی نوع تغییرات بر مبنایی باشد که کتابخانه‌ها جهت روزآمدسازی کمترین هزینه انسانی و مالی را متحمل شوند و شماره‌های پیشین حتی‌المقدور حفظ شود. البته این نکته مدنظر ویراستاران بوده و در یادداشت ویراست سوم بدان اشاره کرده‌اند، اما در مواردی نیاز به توجه بیشتر بوده که در جای خود توضیح خواهیم داد.

افزودن واژه‌نامه‌ای مرتبط با مفاهیم و عبارات علوم اسلامی، در انتهای اثر مفید و لازم می‌باشد، تا برخی مفاهیم پرکاربرد که برای فهرستنویسان نامأنوس است توضیح داده شود. مانند: «علم الروایه، علم الدرایه، غریب الحدیث، علل حدیث، و ...».

## جدول گسترش آثار

در این گسترش «جدول گسترش آثار انفرادی» از اهمیت زیادی برخوردار است و در ایجاد روابط بین آثار وابسته کاربرد فراوان دارد، لذا نیازمند دقت نظر و توجه بسیار می‌باشد. تغییراتی در این جدول ایجاد شده که خالی از ابهام نیست، ضمن آنکه برخی کاستی‌های ویراست قبل را نیز همچنان دارد.

در جدول گسترش آثار انفرادی «۰۱/» برای مستدرکات[۱]... و «۰۹۵/» برای تکمله و تتمه... معرفی شده است در حالی که، در حوزه علوم اسلامی مستدرک واژه‌ای هم معنی تکمله و تتمه است. مناسب بود

۱. مُسْتَدرَک، به معنای تألیف کتاب با هدف تکمیلِ کتابی دیگر و جبران کاستی‌های آن است. مستدرک نویسی اصطلاحی رایج در میان نویسندگان در حوزه علوم اسلامی است. این شیوه از کتاب نویسی از قرن چهارم قمری میان مسلمانان آغاز و در شاخه‌های مختلف علوم اسلامی از جمله فقه، رجال، حدیث و... مستدرکاتی نگاشته شد. مستدرک‌هایی مانند مستدرک الصحیحینِ حاکم نیشابوری و مستدرک الوسائلِ محدث نوری از مهم‌ترین کتاب‌ها در این زمینه به‌شمار می‌آیند. در لغتنامه دهخدا تکمله نیز مترادف با مستدرک به کار می‌رود و به معنای تکمیل‌کننده است. (لغتنامه دهخدا، ۱۳۷۷، ج ۴، ص ۱۸۰۴) در اصطلاح کتاب‌شناسی، مستدرک یا تکمله، کتابی است که با هدف تتمیم یا تکمیلِ کتابی دیگر و جبران کاستی‌های آن تدوین می‌شود. به این معنا که مطالبی که باید در کتاب اولیه باشد و نیست، در کتاب جدید آورده می‌شود. این کار یا به قلم مؤلف و یا شخص

تکمله و تتمه و ذیل کنار مستدرک بیان می‌شد و راهنماها، کنار پرسش‌ها و پاسخ‌ها ذیل شماره «۰۹۵/» اضافه می‌شد.

در جدول گسترش آثار انفرادی عدد «۰۲/» برای شروح آثار معرفی شده است که در ویراست جدید به «۲۲-۰۲۱/» تغییر کرده است، اما تفاوت و کاربرد این دامنه مشخص نشده است. با تغییرات فعلی این سؤال مطرح است که فهرستنویس در کدام شرایط از «۰۲۱» و در چه مواقعی از «۰۲۲» استفاده کند!؟ افزودن عدد به شماره پایه آیا ضرورت داشته است؟ همین‌طور «۰۳/» برای حواشی به کار می‌رود که این عدد به «۳۸-۰۳۱/» تغییر کرده است و همان ابهام و سؤالات شروح نیز مطرح است. همچنین فاصله و توالی اعداد انتخاب شده برای حواشی گسترده‌تر از شروح در نظر گرفته شده است در حالی که در حوزهٔ علوم اسلامی شرح بر آثار بیشتر از حواشی رایج و مرسوم است.

در جدول گسترش آثار انفرادی جا داشت ذیل حواشی، برای برگزیدهٔ حواشی نیز شماره‌ای انتخاب می‌شد، مانند «۰۲۳/» که برای برگزیده شرح انتخاب شده است.

در جدول گسترش آثار انفرادی «۰۳۹/» برای فهرست حواشی معرفی شده است. اولاً اگر لازم است فهرست حواشی با شماره‌ای مجزا معرفی شود، چرا برای فهرست شروح این‌گونه عمل نشده است؟ ثانیاً با توجه به آنکه برای حواشی دستورالعمل ۰۳۸-۰۳۱/ همراه با (آـی بر حسب محشی) داریم و ۰۳۹/ برای فهرست حواشی استفاده شده است، عملاً کار فهرستنویس را در انتخاب شماره کاتر برای آثاری که عدد ۹ نمایندهٔ محشی آنهاست پیچیده کرده است. آیا این امر ضرورت داشت؟ باید توجه داشت ۰۷/ در انتهای جدول برای فهرست‌ها انتخاب شده است؟

در جدول گسترش آثار انفرادی «۰۴۲۲۱/» برای ترجمهٔ شروح و «۰۴۲۳/» برای ترجمهٔ برگزیده شروح معرفی شده است. با این تقسیم‌بندی بین آثار شرح و ترجمه، فاصله زیادی ایجاد می‌شود و کنار هم قرار نمی‌گیرند. از سویی، در انتخاب شماره برای آثار شرح و ترجمه شده، ترجمه در اولویت قرار گرفته و بعد شرح در نظر گرفته شده است. در حالی که در حوزه علوم اسلامی شروح ترجمه شده بسیار رایج و مرسوم‌تر است نسبت به آثاری که ابتدا ترجمه و پس شرح داده شوند. مورد دوم از نوادر روزگار علمی است!!

---

دیگری انجام می‌گیرد. در این نوع نوشته، اشتراک در موضوع، اطلاعات و غالباً در روش، مورد توجه است. به کتاب دوم مستدرک می‌گویند (نجف‌زاده بارفروش، ۱۳۷۳، ص ۲۷۳). تتمیم، تکمیل، ذیل عناوین مترادف مستدرک هستند.

از آنجا که جدول گسترش آثار انفرادی کاربرد ابزاری دارد بهتر بود برای هر شماره حداقل یک مثال عینی یا ذهنی ثبت می‌شد. در حال حاضر برای شروح و حواشی هیچ مثالی به کار نرفته است و برای تلخیص، برگزیده و مستدرک که شماره گسترشی یکسان دارند، مثال‌های مجزا بیان شده است.

### BP1: نشریات ادواری

ذیل این شماره تغییراتی ایجاد شده و زبان اردو مانند (پشتو، کردی، ترکمنی) زیرمجموعهٔ زبان فارسی در نظر گرفته شده است. اولاً گرچه اکثر این زبان‌ها از لحاظ تبارشناسی به زبان فارسی بسیار نزدیک و الفبای آن به نوعی بر پایهٔ الفبای فارسی بنا شده است؛ اما اردو، زبان ملی کشور پاکستان، پشتو، یکی از دو زبان رسمی افغانستان، ترکمنی، زبان رسمی کشور ترکمنستان است و هر کدام به‌عنوان زبانی ملی و مستقل شناخته شده‌اند. تشخیص چنین تغییری چقدر منطقی است بر عهده متخصصان زبان‌شناس است، اما این تقسیم‌بندی زبانی در صفحه ۸۲ مقدمه ذیل «ترجمه‌ها» به شکل دیگری مشاهده می‌شود و هر کدام از این زبان‌ها هم‌سطح زبان فارسی معرفی شده‌اند. از سویی دیگر، در صورت نیاز به این تغییر بهتر بود شماره «۲۳/» برای «ترکمنی» انتخاب می‌شد تا شماره «۲۶/» مانند سابق برای سایر زبان‌ها و لهجه‌ها باقی می‌ماند. از مواردی که به هزینه روزآمدسازی کتابخانه‌ها توجهی نشده است.

### BP۳: سازمان‌ها. انجمن‌ها. مجامع...

شماره‌گذاری سازمان‌ها و مجامع ... براساس حروف الفبا یکی از نقاط قوت ویراست جدید است. اما ضعف این شماره‌گذاری آن است که برخی سازمان‌ها و مجامع عظیم و بااهمیت دیده نشده و شماره مجزا برای آنها انتخاب نشده است مانند: «آستانه حرم حضرت معصومه (س)؛ آستانه شاه‌چراغ (ع)؛ العتبه العباسیه و ...» در حالی که برخی مجامع کوچکتر و کم‌نام‌تر نسبت به آنها دارای شماره مجزا هستند.

### BP۵: دائره‌المعارف‌ها. واژه‌نامه‌ها. مصطلح‌نامه‌ها

شماره‌گذاری براساس زبان، ذیل دائره‌المعارف‌ها، واژه‌نامه‌ها ...، از دیگر نقاط قوت ویراست جدید است و فهرستنویس را از رجوع به صفحات قبلی بی‌نیاز کرده است. اما بهتر بود در انتخاب زبان «دائره‌المعارف‌ها، واژه‌نامه‌های...» سایر علوم، پس از انتخاب رده مناسب به این تقسیم‌بندی و شماره‌گذاری زبانی ارجاع داده می‌شد. به‌طور مثال برای دائره‌المعارف علوم قرآنی به زبان عربی، شماره زبان عربی (۱/) به پایه اضافه شود. *BP۶۶/۹۱*

## کلیات هر شاخه

در ابتدای هر علم یا شاخه، کلیات و منابع مرجع آن علم تقسیم‌بندی می‌شوند و مصطلح‌نامه‌ها نیز آمده است. چنانچه منظور از مصطلح‌نامه همان «اصطلاحنامه‌ها یا تزاروس» است پس طبقه‌بندی آنها در شاخهٔ Zرجحان دارد. مثل (اصطلاح‌نامه کلام اسلامی؛ اصطلاح‌نامه منطق) و بهتر بود ارجاع «جح Z» به کار گرفته می‌شد. چنانچه منظور اصطلاح‌ها و تعبیرهاست پس بهتر بود از همان واژه «اصطلاح‌ها و تعبیرها» استفاده می‌شد.

## BP: راهنمای آموزشی. تحقیق

ذیل این عنوان بهتر بود به این یادداشت دامنه، «روش تحقیق در اسلام و علوم اسلامی» که حائز اهمیت و دارای پشتوانه انتشاراتی است نیز اضافه می‌شد.

## ۷: آثار کلی «طلاب را اینجا رده‌بندی کنید»

ذیل این شماره یادداشت دامنه و ذکر مثال لازم بوده است. یادداشت فعلی ابهام دارد که منظور از طلاب کدام وجه و ویژگی آن است. بهتر بود این شماره برای شیوهٔ آموزش و تحصیل، شرایط ورود طلاب، و هر آنچه مربوط به آموزش طلاب است معرفی می‌شد نه‌تنها طلاب و «۷/۱» برای آن انتخاب می‌شد.

## BP ۷/۲: روش‌های تعلیم و تربیت

بهتر بود ذیل این شماره «روش‌های تعلیم و تربیت حوزوی» قید و با مثال معرفی شود. در حال حاضر این ابهام وجود دارد که تفاوت آن با «۲۳۰/۱۸» کدام است؟

## BP ۷/٤: مدارس و حوزه‌های علمی

شماره‌گذاری مدارس و حوزه‌های علمیه براساس حروف الفبا از دیگر نقاط قوت ویراست جدید است. یادداشت دامنهٔ آن این‌گونه است: «این شماره را به مدارسی بدهید که خاص علوم دینی است. مثل مدارس نظامیه». اما جا داشت به مدرسه «الامام ابوحنیفه» که از مدارس مهم علوم دینی در حکومت عباسی بوده و از شهرت بسزایی در بغداد برخوردار است، اشاره می‌شد.

همچنین ذیل این شماره سرعنوان «حوزه علمیه مشهد» نیاز به تورفتگی ندارد؟ چنانچه قرار باشد با عدد ۴۸ معرفی شود پس هم‌سطح سایر شهرهاست، و اگر ذیل خراسان معرفی شود با ۴۴۷ طبقه‌بندی می‌شود.

این نکته از مواردی است که به اهمیت و جایگاه حوزه علمیه مشهد توجه شده و همچنین سیاست کتابخانه‌ای لحاظ شده است اما تورفتگی عنوان نیاز نبود.

### BP ۷/۵: تعلیم و تربیت جوانان و نوجوانان

اولاً بهتر بود عنوان به «تعلیم و تربیت دینی جوانان و نوجوانان» تغییر می‌کرد. ثانیاً بهتر بود عدد (۵/) کنار عنوان بیان می‌شد تا برای فهرستنویس روشن باشد آثار مربوط به تعلیم و تربیت ... ذیل این شماره طبقه‌بندی می‌شود.

### BP ۱۱/۵: آثار کلی درباره اسلام

ذیل این شماره برخی موضوعات بیان شده و دستور (آ–ی برحسب موضوع) دارد که خالی از ابهام نیست. برخی از این موضوعات در جایگاه خود مطرح هستند و شماره‌ای مشخص به آنها تعلق گرفته است. برای نمونه، «علوم» ذیل «اسلام و علوم *BP* ۲۳۲» شماره دارد. از طرفی «پوشاک روحانیت» به شیوه و روش زندگی، خلق‌وخوی روحانیت ارتباط بیشتری دارد و ذیل «اخلاق فردی و اخلاق اجتماعی *BP* ۲۵۴» مناسب‌تر است و روحانیت در آنجا شماره مجزا دارد. حال چرا پوشاک روحانیت مجزا دیده شده ابهام‌برانگیز و محل سؤال است!؟ پوشیده نماند (۲۵۲/۴) به آداب جامه پوشیدن تعلق گرفته است. برخی عبارات یا واژه‌های بیان شده روشن نیست متناسب با کدام سرعنوان موضوعی به کار می‌روند، که بهتر بود جایگاه استفاده آنها با ذکر مثال روشن می‌شد. به‌طور مثال «اندیشه‌های نو» با کدام سرعنوان موضوعی معرفی می‌شود؟ اگر منظور «تجدد و نوگرایی» باشد شماره ۲۲۹ و اگر منظور «تفکر» باشد که معادل همان «اندیشه» و در جایگاه الفبایی خود آمده است. از آنجا که انتخاب کاتر براساس موضوع اول و سرعنوان پذیرفته شدهٔ کتابخانه ملی است، پس تناظر بین شماره رده و سرعنوان موضوعی لازم و ضروری است.

### BP ١٤: تاریخ اسلام

ذیل این شماره، تاریخ اسلام در کشورهای اسلامی و غیراسلامی مجزا دیده شده و شماره‌هایی جداگانه برای آن لحاظ شده، که از نقاط قوت ویراست جدید است. در ادامه «۷۵/» برای شیعه در مناطق مختلف انتخاب شده است. اولاً اگر وجود این شماره ضرورت دارد برای تمام فرق اسلامی باید لحاظ شود نه‌تنها شیعه. ثانیاً شماره ۲۳۹ علاوه بر اصول و عقاید شیعه به بُعد تاریخی شیعه نیز توجه دارد. با یادداشت دامنه‌ای بدین شرح: «در اینجا آثاری رده‌بندی می‌شود که فرق و مذاهب اسلامی را از نظر تاریخ، عقیده و آداب و رسوم بررسی کرده است.» لذا ضرورتی در ایجاد شماره احساس نمی‌شود. ضمن آنکه ارجاع به

DSترجیح داده می‌شود و در رده‌بندی کتابخانه کنگره تمام اقوام (قوم‌شناسی) از جمله شیعه شماره با نشان مشخص دارند.

### BP ۲۲: سیرت نبوی

ذیل این شماره مثال‌های مناسب و کافی برای هر قرن انتخاب شده و برخی مثال‌های نادرست قبل اصلاح شده است، که از نقاط قوت ویراست جدید به‌شمار می‌رود.

### BP ٢٤/٦٤: پیامبر در قرآن

ذیل این شماره یادداشت «قس» با BP۱۰۴ آمده است، گرچه این یادداشت را می‌توان از نقاط قوت به شمار آورد که سیاست کتابخانه‌ای را لحاظ کرده است. اما به دو دلیل بهتر بود ارجاع «جح» به کار می‌رفت. اول آنکه «پیامبر در کتاب مقدس» ذیل همین شماره رده‌بندی شده، پس بهتر است پیامبر در قرآن هم همین‌جا قرار گیرد تا همه آثار مربوط به پیامبر در متون دینی یک جا باشند، لذا ارجاع «جح» مناسب‌تر بود. دلیل دوم، سایر پیامبران ذیل شماره ۱۰۴ یادداشت «نک» برای آنها لحاظ شده است و در واقع در حال حاضر نوعی ارجاع کور ایجاد شده است. پس بهتر بود جهت یکدستی و رفع ارجاع کور از یادداشت «جح» استفاده می‌شد. ضمن آنکه بایسته بود برای پیامبر در کتاب مقدس یکی از ارجاعات مربوطه به BS ۶۴۹ و همچنین پیامبر در سایر متون دینی ارجاعات مناسب اضافه می‌شد. این ارجاع برای کتابخانه‌های تخصصی ادیان کاربرد فراوان دارد.

### BP ٢٤/٥٥: رسالت سیاسی پیامبر

این شماره در ویراست جدید انتخاب شده، اما با سیاست کتابخانهٔ ملی مغایرت دارد. کتابخانه ملی و به تبع آن سایر کتابخانه‌هایی که از رده‌بندی کنگره استفاده می‌کنند، شمارهٔ ۲۴/۶۵ را برای «رسالت سیاسی» انتخاب کرده‌اند.

### BP٢٤/٨٩: یادداشت دامنه

نیاز به یادداشت دامنه‌ای این‌گونه دارد: «سایر مباحث خاص و همچنین دیدگاه پیامبر نسبت به موضوعات خاص را بیاورید». یا آنکه بین مباحث خاص و دیدگاه‌ها تفاوت قائل می‌شد.

### BP۲۷/۲۵: فدک

بهتر بود ذیل این شماره خطبه فدک نیز دیده می‌شد. گرچه خطب و کلمات حضرت زهرا شماره دارد اما با توجه به اهمیت و شهرت خطبهٔ فدک، انتخاب شمارهٔ فرعی و جداگانه‌ای برای آن مناسب است.

### BP ۲۵: خاندان پیامبر

یادداشت دامنهٔ این شماره: «ایمان خاندان نبوت، احادیث مربوط به خاندان نبوت...» است. از طرفی ذیل *BP* ۳۶ یادداشت دامنهٔ: «کتب مربوط به پنج تن را اینجا بیاورید» آمده است. می‌دانیم اصطلاح خاندان نبوت، اصطلاحی است که برای «پنج تن، آل کسا، آل عبا، اهل‌بیت، ذریهٔ پیامبر» استفاده می‌شود و پذیرفته شده است. لذا بهتر است تمام آثار مربوط به خاندان نبوت کنار هم و ذیل شماره ۳۶ قرار بگیرند. از سویی، خاندان پیامبر شامل «آباء و اجداد، همسران، دیگر فرزندان پیامبر» نیز می‌شود. لذا یادداشت دامنهٔ ذیل ۲۵ حذف یا به «خاندان پیامبر» اصلاح شود و عنوان «خاندان پیامبر و اجداد» اصلاح شود.

### BP۲۷/۳: یادداشت دامنه

بهتر بود یادداشت دامنه این‌گونه تکمیل می‌شد: «سایر مباحث خاص و همچنین دیدگاه فاطمه زهرا (س) نسبت به موضوعات خاص». یا آنکه بین مباحث خاص و دیدگاه‌ها تفاوت قائل می‌شد.

### *BP* ۳۵/۵: تابعین و اتباع تابعین

این شماره به سرگذشت فردی تابعین و انصار تعلق دارد، در ویراست جدید اصلاح شده و کاستی ویراست قبل در مورد آن رفع شده است.

### BP۳٦: چهارده معصوم

ویراست جدید ذیل این شماره تغییراتی ایجاد کرده است، و ظاهراً برای چهارده معصوم و ائمه اثنی عشر یک شماره پایه معرفی شده است که نیاز به تأمل بیشتر دارد. مباحث خاص ذیل آن از نقاط قوت ویراست جدید است. اما بهتر بود چنین تقسیم‌بندی ذیل نام چهارده معصوم نیز اضافه می‌شد، به استثناء آنکه موضوع (۳ الف/ احادیث) نیاز به ارجاع قس ۱۲۸ دارد.

### BP۳۷/۳۵: یادداشت دامنه

ذیل این شماره یادداشت دامنهٔ «خوابیدن حضرت علی...» آمده است. این یادداشت ارتباطی با شماره ندارد و بحث «لیله المَبیت» تنها مربوط به قرن ۱۴ نمی‌شود. اگر ضرورت چنین یادداشتی وجود داشت

بهتر بود ذیل آثار کلی و در کنار ولایت و عبادت ...(۳۷/۳) مطرح می‌شد. ضمن آنکه پاورقی صفحات ۲۷ و ۲۸ ناقص مانده و شماره صفحه وارد نشده است.

**BP ۳۷/۸۳: فرزندان امام علی (ع)**

این شماره ذیل نام فرزندان امام علی (ع) به حضرت محسن (ع) تعلق گرفته است. بهتر بود برای دیگر فرزندان یادداشت ارجاع به شماره‌های مربوطه داده می‌شد.

**BP ۳۷/۹۵۵: مباحث خاص امام علی (ع)**

این شماره برای مباحث خاص در مورد امام علی (ع) انتخاب شده و مواردی چون «ادبیات، سیاست و حکومت و ...» ذیل آن نامبرده شده است. اولاً مباحث ادبی در مورد امام غالباً در ادبیات رده‌بندی می‌شود و ارجاع «جح» به *PIR* و *PJA* لازم و ضروری است. ثانیاً نظر به مشابهت و تداخل سیاست و حکومت، عرفان؛ با سیاست و حکومت و عرفان نهج‌البلاغه لازم است با مثال و ارجاعات لازم بین این دو ارتباط باشد. همچنین جهت واضح بودن موضوع، بهتر بود مقابل «نظر مشاهیر» عبارت (خاورشناسان. اهل سنت. خلفا...) بیان می‌شد.

**BP۳۸: نهج‌البلاغه**

ذیل نام امام علی (ع) آثار وی طبقه‌بندی شده است. می‌دانیم دو اثر معروف امام یعنی «نهج‌البلاغه و غررالحکم» از متون محل وثوق حدیثی به‌شمار می‌روند و همراه با شروح و تعلیقات و دیگر آثار وابسته به آن، حجم عظیمی از منابع علوم اسلامی را تشکیل می‌دهند. بهتر بود مقابل این منابع ارجاع «جح» به ۱۲۸/۲ یا گردآورندگان اثر (قرن ۴ و ۵) تهیه می‌شد. در این صورت اگر کتابخانه‌ای بر حسب نیاز یا سیاست بخواهد این منابع را در کنار منابع حدیثی مثل اصول کافی طبقه‌بندی کند، مشکلی نداشته باشد.[1]

**BP ۳۸/۰۹: موضوعات خاص نهج‌البلاغه**

این شماره برای موضوعات خاص در نهج‌البلاغه انتخاب شده است، اما بسیاری از سر عنوان‌های ذیل آن به منزلهٔ موضوع در نهج‌البلاغه قابل بررسی نیستند بلکه ویژگی به‌شمار می‌روند. بهتر بود بین «موضوعات خاص نهج‌البلاغه» و «بررسی ویژگی‌های خاص در نهج‌البلاغه» تفاوت قائل می‌شد. به عبارتی

۱. مشکلی که اکثر کتابخانه‌ها با گسترش اسلام داشته‌اند، آنکه نهج‌البلاغه و غررالحکم و تمام آثار وابسته به آنها کنار سرگذشتنامه ائمه قرار گرفته و از متون حدیثی فاصله زیادی دارد.

دیگر، منظور از ادبیات، نگاه امام به ادبیات یا بررسی مسائل ادبی نهج‌البلاغه است؟ همین‌طور در مورد «تفسیر، صورخیال، و ...» این ابهام وجود دارد. همچنین می‌دانیم منظور «تأثیر بر ادبیات» آن بوده که ادیبان به چه اندازه از نهج‌البلاغه استفاده کرده‌اند که یک ویژگی به‌شمار می‌رود نه موضوع. «تحقیق یا روش تحقیق»!؟؟ این واژه نیاز به یادداشت دامنه یا حداقل مثال داشت. آیا در نهج‌البلاغه برای پژوهش دستورالعمل آمده است!؟ اگر منظور تحقیق پیرامون نهج‌البلاغه باشد که ۳۸/۰۵ مناسب‌تر است. دیگر موضوعات مطرح شده نیاز به بررسی و تأمل بیشتری داشته است. برای مثال: بهتر بود از ارجاعات مناسب بین «توحید با خداشناسی»، «وحدت با همبستگی» و ... استفاده می‌شد. همچنین موضوعات خاص ذیل شماره ۳۹/۰۹ نیاز به تورفتگی دارد.

### BP ۳۹/۵: کلام و آثار امام علی (ع)

ذیل این شماره به مواردی اشاره شده و دستور (آ- ی بر حسب عنوان) دارد. این در حالی است که موارد معرفی شده، کمتر به منزلهٔ «عنوان» به کار می‌روند و غالباً به شکل موضوع یا قالب حدیث شبیه‌اند تا عنوان کتاب. به عبارتی کلام و آثار امام مثل اربعینات، توقیعات، خطبه‌ها، ... که توسط افراد جمع‌آوری می‌شود غالباً با عنوان خودساختهٔ محقق یا گردآورنده معرفی می‌شود. پس می‌بایست (آ- ی بر حسب گردآورنده و عنوان) در نظر گرفته می‌شد و مثال‌های مناسبی برای آن مطرح می‌شد.

### BP ٤١/٥: واقعه کربلا

با توجه به سنخیت موضوعیِ تأثیر عاشورا، «عوام و خواص در کربلا، بررسی ابعاد واقعه کربلا،...» بهتر است همه، کنار واقعهٔ کربلا و ذیلِ همین شماره معرفی می‌شد. همچنین جایگاهی برای دیدگاه‌ها و نظر امام بین مباحث خاص یا مباحث دیگر در نظر گرفته می‌شد. در حال حاضر واقعه کربلا و تأثیر عاشورا با دو شماره مجزا معرفی شده‌اند و دیدگاه‌ها و نظر امام مورد توجه واقع نشده است.

### BP ٤٢/٤: یاران امام حسین (ع)

بعد از شمارهٔ واقعه کربلا، موضوع یاران امام حسین (ع)، و ذیل این شماره طبقه‌بندی می‌شود. در ویراست جدید اکثر افرادی که در واقعهٔ کربلا همراه امام بودند جهت راهنمایی بیشتر فهرستنویس بیان شده‌اند. اما ابهامی که وجود دارد آیا «مختار بن ابی عبید» کنار این افراد جایگاه مناسبی دارد؟ در یاری او با «حربن یزید، حضرت عباس، علی‌اکبر، قاسم بن حسن، و ...» نسبت به امام حسین تفاوت وجود ندارد؟ پرواضح است که سیاست کتابخانه‌ای و نگاه کتابخانه‌های تخصصی در طبقه‌بندی ارجحیت دارد و به این

تغییر از دیدگاه نقطه قوت می‌نگریم. اما مسأله دیگری که مطرح است کتابخانهٔ ملی و به تبع آن تمام کتابخانه‌های کشور آثار مربوط به این شخصیت را تاکنون در $DS$ ۳۸/۵ طبقه‌بندی کرده‌اند و همچنان طبق سیاست برخی کتابخانه‌ها $DS$ ارجحیت دارد، پس بهتر بود ذیل این شماره ارجاع به $DS$ اضافه می‌شد.

## BP۵۱-٤٤: سایر ائمه

این محدوده شماره برای ائمه اثنی عشر انتخاب شده است. ذیل آن تقسیمات کلی با پنج شماره معرفی شده است که برای هر امام به کار می‌رود. گرچه تقسیمات درست انتخاب شده، اما شماره پایهٔ آنها با توجه به گسترشی که برای نام هر امام آمده است (۳-۱/) صحیح معرفی نشده است. این نوع شماره‌گذاری یعنی آنکه آخرین گسترش هر عدد از ۳۹/ تجاوز نکند، در صورتی که مباحث خاص با گسترش (۴۵/) معرفی شده است. پس بهتر بود «سرگذشتنامه‌ها» با عدد پایه معرفی می‌شد و ادامه آن به شکل زیر به کار می‌رفت.

* عدد پایه سرگذشتنامه‌ها

(۱) آثار امام و منسوب به امام

(۲) خطب و کلمات ...

(۳) مدایح

(۳۵) مباحث خاص

## BP۵۲/۵ : زنان مسلمان

این شماره برای زنان مسلمان به‌صورت جمعی انتخاب شده است و ذیل آن یادداشت دامنه‌ای چنین دارد: «شامل محدثان زن». ابهامی که این یادداشت دارد؛ اگر جنسیت در اینجا اهمیت دارد و قرار است تمام زنان مسلمان کنار هم قرار گیرند پس چرا مفسران زن، فقیهان زن، واعظان زن و... ذکر نشده!؟. لذا نیاز داشت یادداشت دامنهٔ گسترده‌تر و کامل‌تر تهیه می‌شد. (گرچه برای واعظان زن شماره **۲۵۴/۷** معرفی شده است!) اگر محدث بودن حائز اهمیت است ترجیحاً بایستی ذیل شماره محدثان تقسیم‌بندی شود و یادداشت ذیل «طبقات و تراجم محدّثین» در صفحه ۸۱ که ارجاع به این شماره داده، ضرورتی ندارد. همان‌طور که این مثال و یادداشت برای مردان مسلمان به کار نرفته است.

### BP۵۲/٦ : مردان مسلمان

این شماره به سرگذشتنامه مردان مسلمان تعلق گرفته است و شماره ۵۵ نیز به سرگذشتنامه شیعه و دیگر فرق تعلق دارد. سؤالی که مطرح است چرا مردان مسلمان خاص دیده شده است!؟ تفاوت این شماره با ۵۵ در چیست؟ از مثال‌های انتخاب شده برای این شماره نمی‌توان به تفاوت‌ها پی برد و اگر متفاوتند نیاز به یادداشت دامنه دارد. شاید چنین یادداشتی در راهنمایی بهتر فهرستنویس مفید باشد. «در اینجا آثاری را رده‌بندی کنید که به بُعد مسلمان بودن توجه شده است و نه به مجتهد یا عالم بودن»

### BP۵۳/۵ : امامزادگان

این شماره برای امامزادگان انتخاب شده و از نقاط قوت ویراست جدید است.

### BP ٦۵: علوم قرآنی

روش تحقیق در علوم قرآنی بیان نشده است.

### BP ٦٦/۹۵: محققان قرآن

سرگذشت محققان قرآنی به صورت جمعی و فردی از نقاط قوت ویراست جدید است. اما چرا در این جایگاه!؟ محققان قرآنی بین «دائره‌المعارف‌ها، واژه‌نامه‌ها و اصطلاحنامه‌ها» و تقسیم‌بندی زبانی آنها قرار گرفته است، در حالی که تقسیم‌بندی ویراست قبل مناسب‌تر بود و جا داشت محققان قرآنی بعد از شماره ۶۸/۹۵ و قبل از علوم قرآنی قرار می‌گرفت.

### BP ٦۹: علوم قرآنی

شماره پایه است و علامت ممیز پشت آن اضافی است.

### BP ٦۹/۵: یادداشت دامنه

ذیل این شماره یادداشت دامنهٔ ارجاع «تفاسیر هرمنوتیک» آمده است. از آنجا که مبحث تفاسیر و علوم قرآنی مجزا از هم دیده شده است ضرورتی برای این یادداشت احساس نمی‌شود و محلی از اعراب ندارد. بهتر بود این یادداشت کنار تأویل و تفسیر (شماره ۹۱/۲) «تفاسیر هرمنوتیک» اضافه می‌شد.

## BP ۷۷: انواع قرائت

ذیل این شماره انواع قرائت بیان شده و برای هر کدام شماره مجزایی انتخاب شده است. اما در حال حاضر سرعنوان پذیرفته شدهٔ کتابخانهٔ ملی برای این شماره تنها «قرآن‌ـقرائت» است و برای انواع قرائت سرعنوان موضوعی یا تقسیم فرعی معرفی نشده است. در صورتی این تفکیک و تقسیم‌بندی می‌تواند مفید باشد که برای هر شماره سرعنوان موضوعی مناسب همراه با مثال معرفی می‌شد. مثل قرائت شاذ.

این ایراد در مواردی وارد است که برای سرعنوانی خاص، شماره مجزا معرفی می‌شود و غالباً در انتخاب کاتر سرعنوان تأثیرگذار است. تناظر عینی بین شماره رده‌بندی و سرعنوان لازم و ضروری است.

## BP ۸۲/۸: اعراب قرآن

ذیل این شماره همراه با تورفتگی «حرف جّر» آمده است در صورتی که ضرورتی ندارد. اگر منظور از حرف جّر همان اعراب مصطلح در زبان عربی و هم‌عرض (رفع و نصب) باشد، باید یادداشت دامنه، صرف و نحو شود نه اعراب قرآن و اگر منظور تجزیه و ترکیب است همان اعراب کافی و صحیح است.

## BP ۸٤/۸: قرآن در ادبیات

یادداشت دامنهٔ ذیل این شماره نیاز به ارجاع PIR و *PJA* دارد، ضمن آنکه در ویراست قبل این یادداشت مناسب‌تر و منطقی‌تر بود.

## BP ۸۸/۳: ابراهیم در قرآن

ذیل این شماره یادداشت دامنه‌ای همراه با مثال آمده که اشتباه تایپی دارد و صحیح آن *BS* است.

## BP۹۰: کلیات تفاسیر

آثار کلی که برای علم تفسیر در نظر گرفته شده با توجه به اهمیت این علم و جایگاه آن کاستی و نقص بسیار دارد. لازم بود مانند دیگر شاخه‌ها کلیات تفسیر «آثار کلی شامل سازمان‌ها و انجمن‌ها و مجامع، مسابقه‌ها، واژه‌نامه‌ها. کشف‌اللغات. دائره‌المعارف‌ها و...» نیز کامل می‌شد. پشتوانهٔ انتشاراتی چون «فرهنگ تفسیری قرآن مجید؛ آثار ویژه مسابقات تفسیر؛ مراکز و مجامع تخصصی ...» می‌باشند. همچنین بهتر بود بین متون تفاسیر اهل سنت و شیعه تفاوت قائل می‌شدند، چنانکه برای متون فقهی این تفاوت قائل شده است. ضمن آنکه برای متون تفاسیر و مفسران تقسیم‌بندی خوبی نسبت به قبل انجام شده است و تعدادی از مثال‌های نادرست ویراست قبل اصلاح شده است.

**BP۱۰۰: تفاسیر**

شماره ۱۰۰ برای تفاسیر عرفانی و ۱۰۰/۵ برای تفاسیر ادبی انتخاب شده است. این نوع شماره‌گذاری در کل کتاب نوعی وابستگی را بیان می‌کند، در حالی که تفاسیر ادبی و عرفانی هم‌سطح و مستقل‌اند. لذا نیاز بود شماره‌ای فارغ از هرگونه وابستگی داشته باشند. گرچه فشردگی شماره‌ها و عدم فضای کافی جهت گسترش وجود دارد، اما این ضعف به وضوح مشاهده می‌شود و پیشنهادِ دستور (آ–ی برحسب نوع تفسیر) قابل تأمل است.

**BP۱۰۱: تفاسیر فرق وابسته**

شماره ۱۰۱ برای فرقه بابیه و ۱۰۱/۴ برای قادیانیه انتخاب شده است. این نوع شماره‌گذاری در کل کتاب نوعی وابستگی را بیان می‌کند، در حالی که هر یک از فرق مستقل و هم‌سطح هم هستند. پس بهتر بود شماره ۱۰۱ کنار عنوان «فرق وابسته» منظور می‌شد و دستور (آ–ی بر حسب نام فرقه) لحاظ می‌شد. در حال حاضر تفاسیر کلامی (معتزله)، تفاسیر اسماعیلیه و دیگر فرق دیده نشده است.

**BP ۱۰۳-۱۰٤: مباحث قرآنی**

شماره ۱۰۳ برای مباحث جدید و ۱۰۴ مباحث دیگر قرآنی انتخاب شده است. عناوینی ذیل هر دو شماره بیان شده است که برخی از آنها بار معنایی یکسانی دارند. تفاوت آنها واضح نیست و فاقد هرگونه ارجاع نسبت به یکدیگر هستند. مانند: «قرآن و اخلاق با اخلاق اسلامی»، «کلام و عقاید با اصول دین»، «قرآن و نجوم با کیهان‌شناسی»، «کیهان‌آفرینی ذیل هر دو شماره»، «قرآن و اقتصاد با اقتصاد»، «فشار روانی با روانشناسی»، «زمان با وقت»، «رهبری با هدایت» و برخی عناوین ارتباط اعم و اخص داشته و نیاز به ارجاع «قس» یا دیگر ارجاعات مربوط را دارند، مانند: «رجعت، معاد، رستاخیز، زندگی پس از مرگ»، «گمراهی، جهل»، ... تنها «خدا در قرآن» نک «قرآن و الهیات» دارد.

ذیل همین شماره اسامی برخی پیامبران و امامان آمده است. اولاً برای پیامبران ارجاع «نک» به سرگذشتنامه آنان آمده و برای امامان توجهی به این ارجاع نشده است. ثانیاً جهت یکدستی و توجه به سیاست کتابخانه‌ای بهتر بود اسامی هر چهارده معصوم همراه با ارجاع «نک» بیان می‌شد، تا در صورت جدا شدن نام معصومین در قرآن، برای همهٔ آنها شماره‌ای معرفی شده باشد. همچنین برخی مباحث حائز اهمیت در قرآن مانند: «حقوق؛ دعا و نفرین؛ عذاب؛ تساهل؛ وحی و ...» دیده نشده و ایجاد شماره برای فهرستنویس مشکل‌ساز و سلیقه‌ای شده است.

### BP۱۰۳/۹: جغرافیای قرآن

این شماره برای راهنمایی بهتر فهرستنویس نیاز به یادداشت دامنه: «شامل اطلس‌های قرآن. اماکن و نام جغرافیایی» دارد.

### BP۱۰٦: حدیث

ذیل این شماره مقاله‌ها و سخنرانی‌ها دیده نشده است. همچنین در شاخه حدیث «تخریج الحدیث» شماره‌ای ندارد و بهترین جایگاه کنار «اسناد. اقسام الحدیث» می‌باشد. این پیشنهاد در حالی است که هر دو موضوع پشتوانهٔ انتشاراتی نیز دارند.

### BP۱۰۷: آثار کلی حدیث

ذیل این شماره برای هر قرن مثال‌هایی آمده است که متناسب با دستور کاترِ مؤلف و عنوان گرفته‌اند. اما انتخاب مثال‌ها و افزودن کاتر مناسب با آن، نیازمند جستجویی مقدماتی در سایت کتابخانه ملی بود. مثال قرن ۷ آمده: «الاشبیلی، احمدبن فرح:۵ الف /۱۰۷ BP» اولاً الف ولام از نام مستند حذف می‌شود ثانیاً مستند این نام «ابن فرح، احمدبن فرح» بوده که کاتر آن ۲ الف/ می‌شود. مثال قرن ۸ آمده: الفیه / العراقی است با کاتر ۹ ف ۴ ع/ اولاً الف و لام عراقی حذف است ثانیاً الفیه به معنی هزار بوده و الف و لام آن تعریف نیست و کاتر عنوان اشتباه است.

### BP۱۱۰: مباحث خاص حدیث

ذیل این شماره «غریب الحدیث»[۱] معرفی شده است که تفاوت آن با «غریب لغات الحدیث» (۱۰۶/۲) نامشخص است. چنانچه بین این دو شماره تفاوت نیز وجود دارد، پس لازم است با مثال روشن می‌شد یا ارجاع «قس»َ برای آن تهیه می‌شد. همچنین ذیل کلیات حدیث مانند سایر شاخه‌ها «کتابشناسی» و ارجاع به ردهٔ $Z$ لازم است. ضمن آنکه «علم تخریج حدیث» دیده نشده است.

۱. قرآن و احادیث شامل الفاظی بوده که در فرهنگ آن زمان معلوم و مشخص بوده است. ولی طی دورهٔ تطور زبان و لغات برخی از این الفاظ برای آیندگان نامأنوس و سخت فهم شده است. «علم غریب حدیث» این لغات را برای مخاطبان زمان خود معرفی و روشن می‌سازد.

### BP۱۱۲: رموز و اشارات حدیث

ذیل رموز و اشارات اشکال تایپی وجود دارد، لذا شکل صحیح «تأویل و احادیث»؛ «احادیث‌ـاحکام» به ترتیب «تأویل حدیث» و «احادیث احکام» می‌باشد.

### BP ۱۱۳: شروط و آداب روایت

ذیل این شماره «جمع حدیث و منع تدوین حدیث» آمده است. با توجه به سنخیت آن و قرابت با تاریخ حدیث بهتر بود هر دو مورد ذیل تاریخ حدیث بیان می‌شد.[1] جهت راهنمایی فهرستنویس بهتر بود برای شروط راوی نمونه‌ای (مثل عدالت) ذکر می‌شد.

### BP ۱۱۵: شیعه و سنی

همان‌طور که برای فقیهان شیعه و سنی تفکیک در رده‌بندی لحاظ شده است بهتر بود چنین تفکیکی برای مفسران، محققان قرآن، محدثان نیز در نظر گرفته می‌شد. با توجه به اینکه برای محققان حوزهٔ حدیث و علم‌الرجال، تفکیک محدثان شیعه و سنی محل وثوق حائز اهمیت‌اند و منابع موجود در هر دو مذهب به تعدد و تکثر وجود دارد. این پیشنهاد در صورتی است که شماره‌های معرفی شده برای هر کدام از سر عنوان‌های مذکور قابل گسترش‌اند. برای تفکیک محدثان شیعه و سنی ذیل شماره ۱۱۵ گسترش را این‌گونه پیشنهاد می‌کنیم.

| ۱۱۵ | ۱۱۵/۱ | ۱۱۵/۲ | ۱۱۵/۳ | ۱۱۵/۴ | ۱۱۶ |
|---|---|---|---|---|---|
| شیعه و سنی | شیعه جمعی | شیعه فردی | اهل سنت جمعی | اهل سنت فردی | متون مشترک |

با این نوع طبقه‌بندی همهٔ طبقات و تراجم شیعه و اهل سنت با یک شماره پایه اما تفکیک شده معرفی می‌شدند و متون حدیث با شماره پایه‌ای مجزا معرفی می‌شد. در حال حاضر شماره‌ای که برای متون

۱. وقتی سیر تطور و تاریخ حدیث را مطالعه می‌کنیم به دوره‌ای از تاریخ می‌رسیم که گروهی یا افرادی تدوین، کتابت، نقل حدیث را (مثل خلفای اموی) منع می‌کردند. و بالعکس دوره‌هایی بوده که به جمع و گردآوری حدیث اهتمام داشته‌اند. لذا تدوین و منع حدیث رویکرد تاریخی دارند و در واقع در دل تاریخ حدیث قرار دارد. حتی اگر قرار باشد مجزا دیده شود بهتر بود با شماره‌ای نزدیک به هم و ذیل تاریخ حدیث قرار می‌گرفت.

حدیث انتخاب شده نوعی وابستگی به شماره قبل را نشان می‌دهد، که بهتر بود با تغییر سرعنوان و محتوا شماره پایه تغییر کند و انتخاب شماره‌ای بدون وابستگی برای شاخه اصلی منطقی‌تر به نظر می‌رسد.

### BP ۱۱۷: احادیث اهل سنت

ذیل این سرعنوان شماره‌ای برای کلیات و برگزیده‌ها انتخاب شده است. اولاً کلیات به تنهایی ابهام داشته و نیاز به یادداشت دامنه و مثال دارد. ثانیاً چنین تقسیم‌بندی برای احادیث شیعه در نظر گرفته نشده است.

### BP ۱۱۷/۲۵: منتخبات حدیث اهل سنت

منتخبات موضوعی اهل سنت از مواردی است که در ویراست جدید اضافه شده است و سابق منتخبات موضوعی شیعه و سنی یکجا معرفی می‌شد. این تفکیک و طبقه‌بندی از مزیت‌ها به‌شمار می‌رود. اما در حال حاضر بین منتخبات موضوعی شیعه و سنی فاصلهٔ زیادی ایجاد شده است. جهت رعایت یکدستی و کمتر بودن فاصلهٔ احادیث مرتبط به‌هم بهتر بود ترتیب متون و منتخبات اهل سنت نیز مانند متون و منتخبات شیعه رعایت می‌شد، یا به عبارتی ۱۲۷/۶ برای منتخبات اهل سنت انتخاب می‌شد، همان‌طور که احادیث قدسیه[۱] در جایگاهی مشابه و بعد از متون حدیثی اهل سنت قرار گرفته‌اند. از دیگر پیشنهادات ذیل این شماره: «مسائل مستحدثه» ضرورتی ندارد و همان احادیث احکام به‌شمار می‌رود. همچنین ذیل منتخبات اهل سنت جای برخی موضوعات خالی است (مثل فتن و ملاحم؛ حجه‌الوداع؛ نماز جماعت؛ دانش و دانش‌اندوزی ...). در متون حدیثی، موضوعات اهل سنت و شیعه به‌جز اندک موارد تقریباً یکسانند. پس بهتر بود منتخبات موضوعی ذیل آنها نیز یکسان ذکر می‌گردید.

### BP ۱۳۸: متون حدیث شیعه

ذیل این شماره و ادامهٔ آن احادیث فرق وابسته به شیعه بیان شده که «احادیث شیخیه» دیده نشده است. جا داشت از شماره ۱۳۸/۵ استفاده می‌شد.

۱. حدیث قدسی، حدیثی است که معنا و محتوای آن از ناحیه خداوند متعال می‌باشد، ولی کلام و لفظ از زبان پیامبر (ص) است و معنا و مفهوم آن‌را خدای سبحان به‌وسیله الهام یا در خواب یا توسط جبرئیل امین به پیامبرش تفهیم کرده، سپس این حدیث را پیامبر و معصومان (ع) با عبارات و کلمات خودشان نقل می‌کنند.

### BP ١٤١: اجزاء حدیث

ذیل این شماره و بعد از طبقه‌بندی اجزاء حدیث دو یادداشت دامنه این‌گونه دارد: «احادیث عددی را در اینجا رده‌بندی کنید؛ احادیث شیعه و سنی مربوط به ائمه را در سرگذشت آنها رده‌بندی کنید». جایگاه یادداشت دوم ذیل منتخبات شیعه (۱۴۱/۵) یا مشترکات شیعه و اهل سنت (۱۱۶) است. از طرفی اجزاء حدیث برای اهل سنت دیده نشده است. یکی از روش‌های پیشنهادی قابل اجرا بود: الف) در جایگاه مشابه اجزاء فعلی، برای احادیث اهل سنت هم جایگاهی در نظر گرفته می‌شد. ب) اجزاء به انتهای شاخه حدیث منتقل و به هر دو مذهب (شیعه و اهل سنت) اشاره می‌شد.

### BP ١٤١/٥: منتخبات حدیثی شیعه

ذیل این شماره که معرف منتخبات حدیث شیعه است موضوعاتی بیان شده که باعث ایجاد ابهام شده و خالی از اشکال نیست. به‌طور مثال: «اخلاق اسلامی» همان «احادیث اخلاقی» است که با شماره ۲۴۸ طبقه‌بندی می‌شود؛ همچنین جهت راهنمایی فهرستنویس بهتر بود برای مواردی چون «اسلام و پزشکی با پزشکی اسلامی»؛ «دانش و دانش‌اندوزی با آموزش و پرورش»؛ «ذکر با دعا»؛ «سفرها با مسافرت» و ... از ارجاعات مناسب استفاده می‌شد تا تفاوت‌ها به‌طور صریح نمایان شوند. همچنین در فهرست منتخبات موضوعی «فقه زیدی با نک ۱۳۸» چه معنایی دارد؟ چنانچه منظور مباحث فقهی زیدیه در قالب حدیث باشد که با سرعنوان «احادیث احکام» معرفی می‌شود و اگر منظور فضایل اخلاقی زیدی است (نادر است) که نیاز به نک ندارد. در غیر این دو حالت منظور از فقه زیدی چیست؟ «شیعه» با ارجاع «نک ۱۲۸» چه بار معنایی دارد؟ در صورتی که ذیل این شماره فضایل و صفات شیعه طبقه‌بندی می‌شوند. مثل آثار شیخ صدوق (فضایل و صفات شیعه)

### BP ١٤٣: اربعینات حدیثی

ذیل این شماره یادداشت دامنهٔ: «اربعینات موضوعی خاص را اینجا بیاورید» آمده است. بهتر بود به سیاست کتابخانه‌ای توجه می‌شد و ارجاع به منتخبات موضوعی برای آن ایجاد می‌شد.

### BP ١٤٣/٦: اربعینات حدیثی

این شماره برای اربعینات در قرن ۱۴ معرفی شده در حالی که ویراست قبلی با ۱۴۳/۹ معرفی شده است. علت اینکه در این ویراست عدد ۹ به ۶ تغییر کرده مبهم است. (با توجه به حجم عظیمی از منابع که با این شماره طبقه‌بندی شده‌اند). حالا اگر اشتباه تایپی باشد نیاز به اصلاح ضروری دارد.

### متون احادیث احکام

تعدد و تکثر متون و منابعی که به تدوین احادیث احکام (از طهارت تا دیات) پرداخته‌اند، بر کسی پوشیده نیست، اما در متون حدیثی جایگاهی برای این سرعنوان نداریم. در حال حاضر غالباً این منابع ذیل شماره ۱۴۴ طبقه‌بندی می‌شوند. جهت طبقه‌بندی این آثار کنار هم، بهتر بود از گسترش عدد ۱۴۴ استفاده می‌شد. همچنین جاداشت سرعنوان «احادیث احکام» حتی برای شیعه و سنی جدا دیده می‌شد. علم به آن داریم «احادیث احکام» ذیل شماره ۱۱۲ به علم الحدیث (درایه و روایه) اشاره دارد و به متون ارتباطی ندارد.

### BP ۱٤۹: طبقات و تراجم فقها

برای فقیهان اهل سنت شماره نداریم. به عبارتی سرگذشت فقیهان اهل سنت که جز فرق (حنفی، شافعی، مالکی و حنبلی) هستند جمعی یا فردی با کدام شماره معرفی می‌شوند. در حالی که از گسترش ذیل ۱۴۹ می‌توان استفاده بهتر و کامل‌تری کرد.

### BP ۱٥٤/٥: طبقات و تراجم فقهای دیگر مذاهب

پیشنهاد می‌شود (آ-ی برحسب نام فرقه و صاحب سرگذشتنامه) ایجاد شود تا فقهیان هر فرقه کنار هم طبقه‌بندی شوند.

### BP ۱٦۹: فقه

کلیات آثار فقهی مانند دیگر شاخه‌های علوم اسلامی در ابتدای شاخهٔ «فقه و اصول» و ذیل شماره ۱۴۷ معرفی می‌شوند. اما برخی منابع و کلیات مانند دائره‌المعارف‌ها، مقاله‌ها و سخنرانی‌ها، راهنماها و کتاب‌های درسی ... بین شاخهٔ «فقه» و شاخهٔ «اصول» قابل تفکیک هستند، انتخاب شماره‌ای مجزا برای آنها باعث طبقه‌بندی این منابع کنار هم می‌شود. در حال حاضر فضایی برای گسترش ذیل ۱۶۹ وجود ندارد، اما با توجه به اهمیت و گسترش روزافزون این علوم شاید بتوان از شماره ۱۶۸ برای آثار کلی که مختص فقه شیعه هستند، استفاده کرد و کلیات فقه را ابتدای آن معرفی کرد. مانند: «ترمینولوژی فقه؛ کتاب‌های آموزشی فقه؛ کنگره‌ها و همایش‌های فقهی» ضمن آنکه ذیل این کلیات «روش تحقیق» دیده نشده است.

برای شماره ۱۶۹/۲۵ مثال «قانون دریایی» انتخاب شده است که مثال مناسب و درستی نیست. اولاً این موضوع در مسائل مستحدثه بوده و ذیل ۱۹۸/۶ شماره دارد، ثانیاً اگر تفاوت و تمایزی دارد، جهت راهنمایی فهرستنویس بهتر بود واضح‌تر بیان می‌شد. به عبارتی ارتباط آن با حقوق بین‌الملل یا دریانوردی

بایستی روشن می‌شد. همچنین جهت راهنمایی بیشتر فهرستنویس بهتر بود ذیل ۱۶۹ برای ۳/ مثالی مانند اشباه و نظایر سیوطی و برای ۴/ مثالی مانند «عقود و ایقاعات – صیغه‌ها» اضافه می‌شد.

### BP ۱٦۹/۹: ادوار فقه

ادوار فقه و تاریخ فقه دو مفهوم مشابه و نزدیک به هم هستند که در طبقه‌بندی آن فاصله زیادی افتاده است. در سر عنوان‌های فارسی مناسب‌ترین و بهترین سرعنوان برای آثاری در مورد ادوار فقه «فقه‌ـتاریخ» است. حال علت آنکه یکی ذیل شماره ۱۴۸ و دیگری ذیل ۱۶۹/۹ طبقه‌بندی شده مورد سؤال است؟ و تقریباً توضیحات مربوط به «تدوین و تاریخ حدیث» برای این شماره نیز صدق می‌کند.

### BP ۱٦۹/۸: حقوق بین‌الملل اسلامی

این شماره همراه با یادداشت دامنه‌ای ذیل آثار کلی برای «حقوق بین‌الملل اسلامی» انتخاب شده که ناهمگون و غیرضروری است. زیرا جایگاه حقوق بین‌الملل و روابط جامعه اسلامی ذیل «اسلام و حقوق» مناسب‌تر است و شماره ۲۳۰/۱ برای این موضوع معرفی شده است. جهت یکدستی بهتر بود هر دو یادداشت دامنه با هم ادغام و ذیل «اسلام و حقوق» بیان می‌شد. در حال حاضر هیچ ارجاع و ارتباطی بین این دو شماره برقرار نشده و فهرستنویس را در انتخاب شماره به درستی راهنمایی نشده است. ذیل سیاست؟ یا مسائل مستحدثه؟ یا روابط بین‌الملل؟

### BP ۱۸۰/۸۵: فقه اهل حدیث. سلفیون. وهابیه

اساساً فقههای وهابی و سلفی متأثر از فقه حنبلی با تفکرات افراطی هستند. اگر قرار باشد فقه سلفی و وهابی در اینجا جدا دیده شود، پس جهت رعایت یکدستی و تعریف الگویی یکسان بهتر بود در طبقات تراجم نیز مجزا بیان می‌شد و یا آنکه به صورت جامع ذیل همان فقه حنبلی قرار می‌گرفت.

### BP ۱۸٦/۵: نماز

این شماره برای «لباس. مصلّی. سجده‌گاه. مهر نماز. تربت حسینی» معرفی شده است. مطمئناً منظور از تربت حسینی ذیل این شماره از منظر مهر و سجده کردن است. چرا که اگر منظور فوائد و فلسفه ...، باشد ذیل اماکن و کربلا (۲۶۳/۲) قرار می‌گیرد، پس بهتر بود برای راهنمایی بهتر فهرستنویس این عبارت مقابل مهرنماز داخل پرانتز اضافه می‌شد. مهر نماز (تربت حسینی)

### BP ۱۸۸/۹: اسرار و فلسفه حج

ذیل این شماره یادداشت دامنه‌ای بدین شرح «شامل پرده کعبه» آمده است، که در این جایگاه فاقد معنی بوده و ابهام دارد. چراکه پردهٔ کعبه نه جزء اسرار حج و نه جزء فلسفه حج به‌شمار می‌رود. از سوی دیگر ذیل شماره ۲۶۲/۲ پرده کعبه معرفی شده و جایگاه مناسبی است. لذا چنانچه «پرده کعبه» رویکرد دوگانه‌ای دارد!! پس نیاز بود از ارجاعات مناسب استفاده می‌شد. گرچه پذیرش رویکرد دوگانه برای «حجرالأسود و حجر اسماعیل» منطقی‌تر است.

### BP ۱۸۹/۵۵: جرایم جنسی

با توجه به ارتباطی که این سرعنوان با حقوق جزا دارد بهتر بود ارجاع به ۱۹۵ ایجاد می‌شد و جایگاهی ذیل آن شماره ایجاد می‌شد.

### BP ۱۹۰: بیعانه

بیعانه با دو شماره معرفی شده است. یک‌بار ذیل معاملات و بار دیگر ذیل مسائل مستحدثه در جایگاه الفبایی ۱۹۸/۶ آمده است. با توجه به موضوعیت آن، جایگاه اول مناسب و صحیح و جایگاه دوم نادرست و اضافی است.

### BP ۱۹٦/٤: جزیه. اهل ذمه

جهت راهنمایی فهرستنویس و با توجه به پشتوانهٔ انتشاراتی بهتر بود ادامهٔ این شماره کلمه «اقلیت‌ها: آ-ی» اضافه می‌شد.

### BP ۱۹٦/۷: احکام سلطانیه. احکام دیوانی

با توجه به آنکه احکام سلطانیه و دیوانی نگاه به مبحث کشورداری و پادشاهی از منظر اسلام دارد و رویکرد آن بیشتر سیاسی است، بهتر بود ذیل این شماره ارجاع «قس» ۲۳۱ اضافه می‌شد.

### BP ۱۹۸/٦: مسائل مستحدثه

ذیل این شماره که برای مسائل مستحدثه معرفی شده است، موضوعات خاص (آ-ی برحسب موضوع) می‌شوند. برخی موضوعات معرفی شده شاید مصداق امروزی آنها تغییر کرده اما در واقع جدید نبوده و نمی‌توان آنها را مشابه مسائل امروزی معرفی کرد، لذا طبقه‌بندی آنها ذیل مسائل مستحدثه مناسب

نیست. مانند: «افساد فی‌الارض، حجاب، زنان، فقر، مسافرت، سیاست، بیعانه،...» جهت نمونه آثاری از قرن ۷؛ ۱۰؛ ۱۳ از ابن قیم؛ قرضاوی؛ ابن تیمیه؛ با موضوع سیاست پشتوانه انتشاراتی دارند.

چنانچه «حکم حکومتی» در مبحث احکام قرار می‌گیرد و مسئلهٔ امروزی به‌شمار نمی‌رود[1]. همچنین ذیل همین شماره «شبیه‌سازی» دو بار تکرار شده و تفاوت آن با همتاسازی چیست؟ بهتر بود که تنها به مواردی که واقعاً شامل نوازل و مسائل مستحدثه فقهی بوده است، اشاره می‌شد.

### BP ۲۰۳: آثار کلی کلام

بهتر بود به یادداشت دامنهٔ ذیل این شماره «مباحث کلام جدید» اضافه و این‌گونه بیان می‌شد: «آثار کلی و .... مباحث کلام جدید را نیز اینجا رده‌بندی کنید.»

### BP ۲۱۲/۵: دفاعیه‌ها و ردیه‌ها

این شماره نیاز به یادداشت دامنه دارد تا فهرستنویس را در طبقه‌بندی آثار مستبصرین راهنمایی کند. «آثار مستبصرین. تازه‌کیشان مسلمان» را اینجا بیاورید. مانند آثار تیجانی و ... ضمن آنکه سرگذشتنامهٔ مستبصرین در حال حاضر جایگاهی ندارد.

### BP ۲۱٦: مباحث خاص کلام

این شماره برای مباحث خاص انتخاب شده است، اما ذیل آن یادداشت دامنه‌ای ناهمگون و نامناسب آمده است. بهتر بود برای رفع ابهام و راهنمایی فهرستویس این یادداشت دامنه با یادداشت دامنهٔ شماره ۲۰۳ ادغام می‌شد. ضمن آنکه آثار جامع و کلی فروع دین (فقه) کنار اصول دین (کلام) مناسب نمی‌باشد و این یادداشت نیاز به اصلاحات دارد.

---

[1]. علامه طباطبایی (۱۳۸۹) در تبیین احکام حکومتی بیان می‌دارد: «احکام حکومتی تصمیماتی است که ولی امر در سایه قوانین شریعت و رعایت موافقت آنها به حسب مصلحت زمان اتخاذ می‌کند و طبق آنها مقرراتی وضع نموده و به اجرا درمی‌آورد، این مقررات لازم‌الاجرا بوده، و مانند شریعت دارای اعتبار هستند، با این تفاوت که قوانین آسمانی، ثابت و غیرقابل تغییر، ولی مقررات وضعی، قابل تغییرند، و در ثبات و بقا تابع مصلحتی هستند که آنها را به وجود آورده است؛ و چون پیوسته زندگی جامعه انسانی در تحول و رو به تکامل است، طبعاً این مقررات تدریجاً تغییر و تبدل پیدا کرده، جای خود را به بهتر از خود خواهند داد»(معنویت تشیع، ص ۶۵). جهت نمونه: حکم تحریم تنباکو از سوی میرزای شیرازی متعلق به سال ۱۳۰۹ ق. = ۱۲۷۰ ش. می‌باشد، لذا حکم حکومتی، مسئلهٔ مستحدثه به شمار نمی‌رود.

### BP ۲۱۹/۸: صفات و افعال الهی

این شماره برای صفات و اسماء الهی به صورت کلی معرفی شده است. بهتر بود یادداشت دامنهٔ ذیل آن این‌گونه بیان می‌شد: سایر صفات «آ- ی بر حسب موضوع» تا به این جهت تمامی اسماء و صفات الهی بدون تداخل باهم در جای خود طبقه‌بندی می‌شد.

### BP ۲۲۰: نبوت

ذیل این شماره «کتب آسمانی» ارجاع قس با $BS$ لازم دارد. تا چنانچه کتابخانه‌ای براساس سیاست خود بخواهد منابع را طبقه‌بندی کند، قادر باشد.

### BP ۲۳۰: اسلام و مسائل اجتماعی

بسیاری از مباحث و موضوعات ذیل این شماره اضافه شده است و از نقاط قوت ویراست جدید به‌شمار می‌رود.

### BP ۲۳۱: اسلام و سیاست

در یادداشت دامنهٔ ذیل این شماره تغییراتی به وجود آمده است. «جاسوسی از نظر اسلام» حذف شده است در صورتی که جایگاه آن مناسب و قابل استفاده بود و عباراتی اضافه شده است. بهتر بود برای «روابط بین‌الملل» ارجاع «قس» با «حقوق بین‌الملل» اضافه می‌شد و علوم سیاسی (فقه) به‌جای آنکه در مسائل مستحدثه قرار گیرد ذیل این شماره اضافه می‌شد. همچنین از آنجا که «جهانی شدن» یک رویکرد نو یا تجددمأبانه است بهتر بود ذیل شماره ۲۲۹ اضافه می‌شد، با توجه به آنکه در حال حاضر کتابخانه ملی این‌گونه آثار را با شمارهٔ ۲۲۹ طبقه‌بندی کرده است.

### BP ۲۳۲: اسلام و علوم

بهتر بود کنار «اسلام و روانشناسی» (۶۵/)، «بهداشت روانی» نیز اضافه می‌شد، زیرا این سرعنوان از پشتوانه انتشاراتی بالایی برخوردار بوده و در گسترش دیده نشده است.

### BP ۲۳۳: اصلاحات دینی. جنبش‌های اصلاح‌طلبانه

ذیل این شماره، ۶/ برای «اصلاح‌طلبان. مجددان. محققان. روشنفکران» انتخاب شده است. می‌دانیم منظور از این واژه‌ها افرادی با تفکرات روشنفکرانه و تأثیرگذارند، لذا واژهٔ محققان در کنار آنها عام و کلی است و همخوانی ندارد. همچنین یادداشت دامنهٔ «سرگذشتنامه و مجموعه آثار را اینجا بیاورید» ذیل آن دو

بار تکرار شده است ضمن آنکه این یادداشت ابهام دارد. اگر منظور مجموعه آثار یک نویسنده باشد که غالباً با سرعنوان «اسلام – مجموعه‌ها» ذیل شمارهٔ ۴/۶ (مثل مجموعه آثار شهید مطهری) طبقه‌بندی می‌شود. اگر منظور سرگذشتنامه و کتابشناسی باشد این جایگاه مناسب است و یادداشت دامنه نیاز به اصلاح دارد. افزودن و تکمیل نام افراد ذیل شماره ۷/ «فردی» از نقاط قوت ویراست جدید به‌شمار می‌رود. پیشنهاد می‌شود محققان مسلمان جایگاهی نزدیک تراجم و رجال کنار مردان و زنان مسلمان داشته باشد. (نزدیک به اسلام‌شناسان...)

### BP۲۳۹: فرق شیعه

یادداشت دامنه ابهام دارد. همان‌طور که یادداشت دامنهٔ ذیل فرق اسلامی به «تاریخ، عقاید، آداب و رسوم» اشاره کرده است، لازم بود یادداشت ذیل این شماره نیز به همهٔ موارد اشاره می‌شد. از سویی دیگر «تازه‌کیشان شیعه» ذیل این شماره جایگاه مناسبی ندارد. چراکه در این‌گونه آثار مسلماً علاوه بر زندگینامه مستبصر به احتجاجات و دلائل پذیرش تغییر مذهب وی اشاره شده است، پس بهتر بود ذیل شماره ۲۱۲/۵ که به دفاعیه‌ها و ردیه‌های شیعه تعلق گرفته است شماره‌ای در نظر گرفته می‌شد. ضمن آنکه سیاست طبقه‌بندی در کتابخانهٔ ملی «تازه‌کیشان مسلمان» را ذیل احتجاجات و دفاع از عقاید اسلام قرار داده است.

### BP۲٤٤: سایر فرق

ذیل این شماره سایر فرق معرفی شده‌اند از جمله یزیدیه به منزلهٔ فرقه در نظر گرفته شده است. اما از آنجا یزیدیه به‌عنوان دین معرفی شده و دارای اعتقادات و باورهای مذهبی خاص هستند، همچنین در رده ادیان دارای شماره (BL۱۵۹۵) می‌باشد، لذا ارجاع به شمارهٔ مذکور لازم است. چنانچه تاکنون کتابخانه ملی این موضوع را در BL طبقه‌بندی کرده است.

### BP ۲٤۷/۸: اخلاق اسلامی (قرن ١٤)

ذیل این شماره یادداشت «شامل ارزش‌های اسلامی ثقه (اعتماد)» آمده است که ضرورت و موردی ندارد. افزودن این یادداشت نامفهوم و غیرقابل درک است.

### BP۲٤۸: احادیث و اخبار اخلاقی

با توجه به اهمیت سیاست کتابخانه‌ای در طبقه‌بندی، لازم بود «احادیث و اخبار اخلاقی» در متون احادیث (شیعه و سنی) افزوده شود و ارجاعات مناسب به کار گرفته شود.

### BP ۲۵۰: اخلاق فردی

این شماره همراه با گسترش‌های آن، به اخلاق و خصوصیات فردی تعلق گرفته است. انتخاب و معرفی خصوصیات فردی کنار هم دقت بیشتری نیاز داشته و بهتر بود صفات و خصوصیاتی که سنخیت دارند کنار هم قرار می‌گرفتند. به «کینه» اشاره نشده و برخی صفات هم معنی چند بار تکرار شده است، مانند: «عفو و گذشت»، «احسان و نیکوکاری»، «تقوی و پرهیزکاری»... .

### BP ۲۵٤: اخلاق اجتماعی

گسترش ۷/ ذیل این شماره برای «روحانیون. واعظان. قاضیان» انتخاب شده است و بهتر بود «طلاب» هم به آن اضافه می‌شد. گسترش ۸/ ارجاع «قس» با ۱۹۶/۸ دارد در صورتی که این شماره تایپ نشده و از قلم افتاده است.

### BP ۲٦۱/۸: مداحی. مناقب‌خوانی، فضایل‌خوانی

یادداشت دامنه‌ای شبیه به یادداشت دامنهٔ شمارهٔ ۲۶۱/۴ نیاز دارد تا راهنمای بهتر فهرستنویس باشد.

### BP ۲٦۲: آثار کلی آداب و رسوم

این شماره که به آثار کلی تعلق گرفته «زیارت قبور. عمارت و تزئین مقابر» را شامل می‌شود. بهتر بود مقابل آن ارجاع «قس با ۲۲۶/۷» که با همین عنوان معرفی شده است، اضافه می‌شد.

### BP ۲۸۳: آثار کلی تصوف و عرفان (قرن ۷ ق)

آثار کلی براساس قرن همراه با مثال مرتب شده‌اند. ذیل این شماره «فصوص الحکم ابن‌عربی» به‌عنوان مثال انتخاب شده است. در ادامه نام دیگر آثار ابن عربی الفبایی شده است. اولاً تعدادی از این آثار شمارهٔ مستقل دارند و در این شماره قرار نمی‌گیرند. (مثل انسان کامل ۲۸۷/۲) ثانیاً این آثار الفبای عنوان شده بعد از علامت (/)، که جای ممیز نامناسب است و بین دو کاتر از این علامت استفاده نمی‌شود. چنانچه بپذیریم مقصود سایر آثار ابن عربی بوده پس چرا ذیل ۲۸۲/۶ (قرن ۵) آثار انصاری مجزا شده است. همچنین مطلع فصوص الحکم نیاز به پاورقی دارد.

### BP ۲۸٦: عرفان

یادداشت «آواز پر جبرییل...» باید ذیل متون عرفان در قرن ششم ذیل نام شیخ شهاب‌الدین سهروردی قرار می‌گرفت و آنگاه ارجاع به فلسفه ایجاد می‌شد.

### ۲۹۰ *BP*: طرائق صوفیه

تقسیمات ذیل این شماره مشکلی شبیه به ائمه دارد. علاوه بر آنکه ذیل همین شماره گسترش سهروردی (۷۵–۷) است، اما دفاعیه‌ها و ردیه‌های آن ۷۷ در نظر گرفته شده است.

### ارجاع به ادبیات

بسیاری از شماره‌ها که گرایش ادبی آنها غالب است، ترجیحاً در شاخهٔ ادبیات رده‌بندی می‌شوند و ذیل شماره‌های مرتبط با آنها ارجاع «جح *PIR*» به کار رفته است، لذا بسیاری از موضوعات و شماره‌های گسترش فعلی نیاز به ارجاع به ردهٔ *PJA* دارد، و لحاظ شدن آن لازم و ضروری است. به‌عنوان مثال: (ص.۱۶، ۱۸، ۲۷، ۲۸، ۳۵، ۳۷، ۳۹، و ...)

### غلط املایی

در متن و مقدمه اغلاط املائی متعددی مشاهده می‌شود. استخارره،ماننند، کررد، ضرروری، اعدا (اعداد)، چهارر، تقات (صحیح: ثقات)، جاخط (صحیح: جاحظ)، حدیث ... هونا ما (صحیح: هوناما)، نصرحام (نصرحامد)، قنوّت و ... همچنین از علائم نگارشی به صورت یکدست استفاده نشده است. مثلاً بین موضوعات مشابه گاهی علامت ویرگول و گاهی نقطه استفاده شده است. ص. ۱۱۲، ۱۱۳، ... . همچنین از آنجا که این اثر در بخش خدمات فنی و فهرست‌نویسی کتابخانه به‌عنوان یک ابزار مورد استفاده قرار می‌گیرد و کاربرد زیادی دارد، بهتر بود مانند ویراست قبلی با جلد سخت یا گالینگور منتشر شود تا دوام بیشتری داشته باشد.

### مثال‌ها

یکی از نقاط قوت این گسترش انتخاب مثال‌های مناسب جهت راهنمایی بهتر ذیل هر شماره است. در مواردی این مزیت کمرنگ دیده شده و یا مثال مناسبی انتخاب نشده است. مانند:

شماره ۵۷/۵

شیمل، آنه‌ماری، ۲۰۰۳ – ۱۹۲۲ م. ۹ ش/ BP۵۷/۵

کوربن، هانری، ۱۹۷۹- ۱۹۰۳ م. ۹ ک/ BP۵۷/۵

شماره ۶۰/۵

بختیاری ۳ ب/

تاتی ۲ ت/

شماره ۶۶/۹۵۲

حجتی، سیدمحمدباقر، ۱۳۱۱ – ۳ ج/۶۶/۹۵۲.

فولادوند، محمدمهدی، ۱۲۹۹– ۹ ف/۶۶/۹۵۲.

شماره ۸۱/۵

حاجی‌حسنی کارگر، محسن، ۱۳۶۷– ۱۳۹۴.

شاطبی، قاسم بن خیره، ۵۹۰ – ۵۳۸ ق

شماره ۹۷/۳

ابن ابی جامع، علی بن حسین، ۱۰۷۰– ۱۱۳۵ ق.

شماره ۱۵۸

ذیل این شماره دو کتاب «المقنعه شیخ مفید» و «المبسوط شیخ طوسی» نادرست است. هر دو اثر فقهی است که به‌عنوان آثار اصولی معرفی شده‌اند.

## سخن پایانی

کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران در جایگاه کتابخانه مادر و مطابق با قانون اساسنامه خود، وظیفه گردآوری و تدوین استانداردها و دستورالعمل‌های رایج و لازم در حوزه کتابداری و اطلاع‌رسانی، برای انواع کتابخانه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی را بر عهده دارد. تدوین منابع مرجع و کاربردی و مهم مثل «سر عنوان‌های موضوعی فارسی، فهرست مستند مشاهیر، اصطلاحنامه‌ها، مارک ایران، گسترش رده‌های مربوط به ایران و اسلام و نظایر آن» از جمله فعالیت‌های این سازمان به شمار می‌رود. بند هفتم از ماده سوم اساسنامهٔ کتابخانه ملی، یکی از وظایف این سازمان را «ارائه روش‌های مطلوب به‌منظور هماهنگ کردن خدمات و فعالیت‌های کتابخانه‌های عمومی و تخصصی جهت تسهیل مبادله اطلاعات[1]» بیان می‌کند. در این راستا فعالیت‌های ارزنده و ماندگار کتابخانه ملی و یادگار اساتیدی چون کامران فانی، پوری سلطانی، ماندانا صدیق بهزادی، احمد طاهری عراقی، زهره علوی و ... بر متخصصان و کتابداران قابل اغماض نیست. اما چنانچه استانداردها و دستورالعمل‌هایی که در سال‌های اخیر توسط کتابخانه ملی منتشر شده، مورد مطالعه و ارزیابی قرار گیرد علاوه بر نواقص و کاستی‌های فراوان با رسالت و اهداف سازمان نیز مغایر بوده و همخوانی ندارد. توجه بخش پژوهش کتابخانه ملی به پتانسیل و تخصص کارشناسان و پژوهشگران خارج از سازمان، بدون

۱. قانون اساسنامه سازمان اسناد و کتابخانه جمهوری اسلامی ایران.

تعصب و غرض‌ورزی امری ضروری به نظر می‌رسد تا بتواند به اهداف، رسالت و وظایف خود جامهٔ عمل بپوشاند. از طرفی جهت استحکام و جامعیت آثار منتشر شده در سال‌های اخیر و موفقیت در ثمر رساندن اهداف و فعالیت‌های خود، فراخوان نقد و بررسی آثار و تقویت روحیهٔ نقدپذیری کارشناسان مربوطه از فعالیت‌های ضروری این سازمان به نظر می‌رسد.

## منابع

دهخدا، علی‌اکبر (۱۳۷۷). *لغتنامه*. تهران: دانشگاه تهران، سازمان لغتنامه.

سازمان اسناد و کتابخانه جمهوری اسلامی ایران (۱۳۸۶). *قانون اساسنامه سازمان اسناد و کتابخانه جمهوری اسلامی ایران*. تهران: سازمان اسناد و کتابخانه جمهوری اسلامی ایران.

طاهری عراقی، احمد و علوی، زهره و مدرسی، اکرم سادات و قربانی، محبوبه (۱۳۹۴). رده BP اسلام: *گسترش ردهٔ اسلام بر اساس نظام کنگره*. تهران: کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران.

طباطبایی، محمدحسین (۱۳۸۹). *معنویت تشیع و چند مقاله دیگر*. قم: تشیع.

نجف‌زاده بارفروش، محمدباقر (۱۳۷۳). *دانش حدیث*. تهران: مؤسسه انتشارات جهاد دانشگاهی (ماجد).

آندرسون، جیمز. دی. (بی‌تا). ترجمه حمیدرضا جمالی مهموئی. *سازماندهی دانش*. بازیابی شده در ۱۳۹۹/۱/۲۹، از
http://portal.nlai.ir/daka/Wiki%20Pages/%D8%B3%D8%A7%D8%B2%D9%85%D8%A7%D9%86%D8%AF%D9%87%D9%8A%20%20%D8%AF%D8%A7%D9%86%D8%B4.aspx

ولیش، هانس اچ، اسمیراگلیا، ریچارد پی. (بی‌تا). ترجمه فیروزه برومند. *رده‌بندی کتابخانه‌ای*. بازیابی شده در ۱۳۹۹/۱/۲۹، از
http://portal.nlai.ir/daka/Wiki%20Pages/%D8%B1%D8%AF%D9%87%20%D8%A8%D9%86%D8%AF%D9%8A%20%D9%83%D8%AA%D8%A7%D8%A8%D8%AE%D8%A7%D9%86%D9%87%20%D8%A7%D9%8A.aspx

# Criticism of a Book Titled as Class BP: Extended Classification of Islam in Library of Congress Classification

**Tayebe Hajbaqeriyan**[1]
Grand Ayatollah Boroujerdi Library
**Mostafa Mahfoozi**
Grand Ayatollah Boroujerdi Library

## Abstract

A book titled as *Class BP: Extended Classification BP of Islam in Library of Congress Classification*, written by Ahmad Taheri Iraqi has been used more than 50 years to classify the library resources and also as a tool and guide for catalogers. The editors of the third edition of this book are Zohre Alavi, Zahra Sadat Modaresi and Mahboobeh Qorbani. It is obvious that writing and providing the extensions to classifications is so difficult, though there are shortages and insufficiencies in such works that become clear when they are used professionally at the libraries or special institutes. The present work is going to introduce the book briefly and then discuss the redundancies and insufficiencies based on experiencing and using the extension of it at libraries and also knowing and mastering in the area of Islamic science. We suggested some solutions for rectifying the insufficiencies of this book in order to make general usage. These suggestions are categorizing in 5 groups: first, the corrections that are effective in teaching cataloging; second, adding numbers for the appropriate headings which have bibliographic warrant; third, appropriate examples for some numbers; fourth, doing reformations for categorizing suitable subjects: and fifth, reformations that are meeting the politics of the libraries with the extensions that can be used in all of the special and public libraries.

**Keywords**: Islam classification, BP classification extension, Library of Congress Classification (LCC), Classification in Islamic libraries

1